

Az EGK környezetvédelmi követelményeihez való hosszú távú alkalmazkodás stratégiája

Az EGK-tagországok 1985-ben elhatározott és 1992-re előirányozott tervezete a "határok nélküli Európa" – és ehhez hasonló – címszavakkal vonult be a köztudatba. E tanulmányban a környezetpolitikát érintő konkrét vagy elvi elképzeléseket, várható tendenciákat, továbbá az erről az utóbbi időben kialakított hazai elemzéseket tekintjük át, figyelemmel az időközben végbe ment szemléletváltozásra is, ami mind Nyugaton, mind Keleten a környezeti szempontoknak a fokozottabb figyelembevételét teszi szükségessé.

Az EK tagállamainak közös környezetvédelmi előírásai, tervezetei

Eurofória: 1992

Mit is jelent "1992"?

1992 lényegében annak a folyamatnak az előrehaladása, amely szabad piaci feltételeket biztosít a Közös Piac 12 tagállama között. Bár az 1957-es kezdeti formáció is (akkor még hat ország Közös Piacaként) célul tűzte ki ezt, mégpedig akkor határozottan a gazdasági növekedés elősegítése érdekében, mégis az integrált piac kialakítása a 70-es években stagnált. Ekkor részben az olajválsággal jellemezhető gazdasági krízis nemzetenkénti lereagálása vált sürgősebbé, ugyanakkor megindult a "6-ok" tömörülésének feloldódása, közeledése más, szélesebb körű integrációk felé: ezt jelzi egyre több ország csatlakozása az integrációhoz.

Napjainkban ezt a közösséget tehát 12 ország alkotja. Ugyanakkor a nemzeti piac teljessé tétele a 80-as évek elejének recessziója idején újraéledt, részben mint Európa szükséges válasza a Távol-Kelet, illetve az Egyesült Államok kihívására.

Ennek eredményeképpen született 1985-ben az ún. Fehér Könyv, amely felsorolta azokat a jogi lépéseket, amelyek a fennmaradt nem tarifális akadályok lebontásához szükségesek a Közös Piacon belül. A cél így azonosult a világ legnagyobb, 320 millió fogyasztót tömörítő regionális blokkjának a létrehozásával. Ezeket a lépéseket elfogadta a közösség, és a teendőknek,

mintegy 300 előírás fokozatos végrehajtásának a végső határidejét jelölte meg 1992-ben.

A legfőbb célkitűzés a tőke mozgások akadályainak lebontása, megnyitva a védett piacokat a pénzügyi szolgáltatások, a közlekedés és a közös előírások előtt. A határellenőrzés csökkentése elősegíti az áruk áramlását, az adminisztratív kontroll egységesítése pedig megnyitja a munkavállalók előtt a teljes áramlás lehetőségét. Számos technikai szabvány egységesítése is a kereskedelmi áramlás lehetőségét szélesíti ki. Ugyancsak az intézkedések sorába tartozik a monetáris egységesítés és a politikai unió kialakítása.

A környezet állapota az Európai Közösségekben

A környezettel kapcsolatos intézkedéseket és azok prioritását, vagy hátrébb sorolását más tárgykörökhöz képest, természetesen nagymértékben befolyásolja – és egyben tükrözi is – az, hogy az egyes országok milyen önképet alakítanak ki a saját környezetük állapotáról. Most kizárólag ilyen szempontból érdekel bennünket az Európai Közösség egészének a környezeti állapota (tehát nem foglalkozunk például konkrét szennyezések, vagy veszélyforrások felsorolásával).

Az Európai Közösségek saját környezeti állapotának áttekintésében jelentős teret szentel a klimatikus, kulturális és gazdasági struktúrákat illető változatos hangsúlyozásának. E területeken 300 különböző talajfajta, 200 vegetáció társulási típus, 6000 növényi faj stb. található meg.

A legnagyobb probléma a talajon kimutatható savas lerakódás. A legtöbb tagállam területén a talajnak nagyon kicsi a savfelvételi-tartalék tűrőképessége. Ugyanakkor a leginkább iparosodott területeken a lerakódás meghaladja az 1400 sav-depozit egyenértéket. Összehasonlításképpen: a Skandináv-országokban a norma 400. Ezt valamennyi tagország túllépi.

A levegő, a folyók és a tengerpartok szennyeződése általában kisebb a kevésbé fejlett és a perifériális területeken. De mindenütt gondot jelentenek azok a térségek, ahol a folyók sok hordalékot raknak le, ahol a hajókat kirakják, és különösen, ahol kiöblítik.

Egy 1986-os állapotfelmérés szerint az Északi-tengeren nő a foszfor-, a nitrogén- és az olajszenyezés, a holland partoknál a nehézfémek koncentrációja, míg a Földközi tengeren a véletlen vagy gondatlan olaj- és vegyi szennyezéseket kell megemlíteni.

Ugyanakkor a déli térségben csökkent a nehézfémek és a növényvédőszer koncentrációja a tengeri organizmusokban, míg az Északi-tengerben csökkent a radioaktivitás szintje. Nem válaszolható azonban meg

egyértelműen, vajon a javulás az egyes nemzetek és a Közösség környezeti politikájának az eredménye-e, vagy az ipari tevékenységek akkori visszaesésének köszönhető.

A levegőt szennyező kibocsátások közül míg a füst és a kéndioxid csökkent, a széndioxid, a nitrogénoxidok és a szénhidrogének mennyisége emelkedett.

Az Európai Közösségek környezeti politikája

Az Európai Közösségek környezeti politikáját összefoglaló legfrissebb dokumentum leszögezi, hogy az elmúlt két évtized fejlődése után mára a környezetpolitika centrális helyet foglal el a Közösség céljai között. Ez nagymértékben annak a közvéleményben és a politikában egyaránt végbement nagymértékű éberség változásnak tulajdonítható, amivel a kontroll nélküli gazdasági expanzió emberi biztonságra és egészségre gyakorolt hatását ma figyelemmel kísérik.

1972-ben az állam és kormányfők tanácsa Párizsban lefektette a környezet kezelésének alapelveit. Ennek ellenére 15 év kellett ahhoz, hogy a dinamikus környezetpolitika szükségessége jogi és politikai háttérrel kapjon a Római Egyezményben.

1972-ben a környezeti kérdések transznacionalitása még nem volt fontos szempont. Az 1973/74-es olajválság ezt a szempontot (részben az együttműködés egészét is) visszavetette, az egyes országok elsősorban a saját gazdaságuk adaptálódási kérdéseivel voltak elfoglalva. Jóllehet formálisan folyamatosan napirendre került a környezetvédelem, így 1973-ban elfogadták a Közösség első, majd 1977-ben a második környezeti akcióprogramját, mai szemmel világosan látható, hogy csak a harmadik, az 1983-as akcióprogram jelentett olyan szemléleti fejlődést, ami a mai környezeti elképzelésekkel összhangban van, s így kiindulópontnak tekinthető. Ekkorra vált meghatározóvá a preventív megközelítés elve, továbbá a gazdaság és a környezet közös szemléletének elve.

A preventív megközelítés elve. Eszerint olyan gazdasági és szociális fejlődésre van szükség, amelyik elkerüli a környezeti problémákat. Ekkorra fogalmazódott meg közösségi szinten az is, hogy a környezeti források a gazdasági és szociális fejlődés elismert alapjai, ugyanakkor egyben e fejlődés korlátozó tényezőjévé is válhatnak.

A Közösségnek a környezeti hatástanulmányokra (EIA) vonatkozó irányelve 1988. július 3-án lépett életbe. Ez tekinthető annak a fontos fegyvernek, ami valódi súlyt ad a fentebbi elveknek, ami tehát környezeti tudatosságot visz a tervezési és a döntési folyama-

tokba, konkrétan: az egyes gazdasági ágazatokba, így a mezőgazdaságba, az olajiparba, a közlekedés, az energetika, az idegenforgalom és a vegyipar fejlesztésébe. Közösségi szinten kötelezővé válik, hogy olajfinomítók, hőerőművek, vegyipari berendezések, autópályák építését környezeti hatásvizsgálatnak kell megelőznie, míg további beruházások esetében a tagállamok saját szabályozása szerint dől el, hogy szükséges-e hatástanulmányt készíteni.

A hatástanulmányok emberre, növény- és állatvilágra, talajra, vízre, levegőre, klímára és tájra, továbbá ezek egymásrahatására: az anyagi vagyona és a kulturális örökségére ellenőrzik a várható hatásokat.

A gazdaság és a környezet közös szemléletének elve

A másik kulcselem az alapelvek között annak a hangsúlyozása, hogy a szigorú védelmi szabályok bevezetése legalább annyira gazdasági szükségszerűség is, mint amennyire környezeti. Tehát nem arról van szó, hogy környezeti okokból az ipart, a mezőgazdaságot, a közlekedést fölös költségek terhelnék, ellenkezőleg: olyan intézkedéseket kell hozni, amelyek a környezeti előnyöket társítják a gazdasági növekedés hosszabb távon is tartható módozataival, vagy a munkahelyteremtés feladataival.

E megközelítéssel összhangban a Közösség környezeti akcióprogramja jelentős pénzügyi támogatást nyújt környezetbarát technológiák fejlesztését, hulladékok újrahasznosítását és újrafeldolgozását, veszélyes hulladékok elhelyezését, illetve a természeti környezet felmérését és a monitoring rendszer kiépítését szolgáló demonstrációs projektek készítésére.

Míg a "szennyező fizet" elv a Közösség környezeti szabályozása egyik alapjának tekinthető, a gyakorlatban jelentős értelmezésbeli eltérések vannak az egyes országok között a szennyező felelősségének a szempontjából.

A Közösség környezetpolitikája hiányosságának tekintik a dokumentum azt a tényt, hogy viszonylag kicsi az adminisztratív szabályozás, azaz az engedélyek, kibocsátási normák, büntetések és korlátozások stb. szerepe. Ez első pillantásra természetes következménynek tűnik, hiszen a Közösségnek a nemzeti kormányokhoz mérten korlátozottak a restriktív lehetőségei. A környezeti vonatkozású adminisztratív szabályozás szerepe azonban a Közösség saját közzgazdasági szabályozásához képest is szegényes, ami arra mutat, hogy nem az objektív lehetőségek hiányáról van egyszerűen szó. A jövőben hangsúlyozottabban élni kívánunk az adminisztratív szabályozás lehetőségével mint a problémák radikálisabb megoldását segítő eszközzel.

Egy másik hiányosság az utóbbi években vált világgosszá, nevezetesen: a környezetpolitika az egyes védendő elemek szerint túlzottan szegmentálódik (levegő, víz, vadon élő állatok stb). Eközben számos probléma, a savlerakódás, vagy a talajvíz szennyeződése éppen az egyik elemről a másikra történő áttolódás eredménye. A jövőben nagyobb súlyt kell helyezni a források lokalizálására és a szennyeződés hely kiszűrésére (például ilyen a Közösség 1985. évi Azbeszt-irányelvei). Fontos lenne tehát nem az egyes elemeket különülten figyelni, hanem a közöttük fennálló input/output viszonyokat vizsgálni, ami részben visszacsatol a prevenció alapelv következetesebb alkalmazásának a szükségességére.

Konfliktuspontok és viták az Európai Közösségekben belül

A fentiekben már megemlítettünk néhány olyan témát, amelyben maguk a Közösségi dokumentumok is a továbblépés szükségességére hívják fel a figyelmet. A "határ nélküli Európa" elképzelését és végrehajtását korántsem övezi felhőtlen támogatás. Az ellenérveket és támadásokat három forrás köré lehet csoportosítani:

- a) a Közösségen belüli nemzeti érdekcsoportok
- b) az egyes tagországokon belüli ellenzők
- c) a külső szemszög

a) *Fejlettségtől és helyi sajátosságoktól függő különbségek az egyes közösségi tagországok között. Alkalmazkodási stratégiák és kényszerek a fejletlenebb tagországokban*

A nemzeti védővámok, a különböző protekcionista előírások természetesen nem bürokratikus okokból, hanem jól meghatározható érdekek védelmében alakultak ki, így lebontásuk is ezen érdekcsoportok ellenállásába ütközik.

Még ha a tárgyalások folyamán *nemzeti léptékben* sikerül is kompenzációt elérni, az átrendeződés belső struktúraváltozást is jelent, amiből az egyes érdekcsoportok a saját hátrányaikat emelik ki, és ezért az államtól várnak el kompenzációt, vagy pedig ellenzik a változásokat.

Általában elmondható, hogy az egyes országokon belüli "zöld" gondolkodás egységesebb, mint a speciális érdekcsoportok nyomásiránya az egyes kormányok felé. Néhány országban – (Nyugat)Németországban, Dániában, Hollandiában – a környezeti tudatosság igen erős, és a Zöldpártok közvetlenül,

vagy közvetve befolyást gyakorolnak a kormány politikájára.

Németországban a savas esők szemmel látható erdőpusztító hatása nagyon erős közvéleményformáló erő, és a kéndioxid-kibocsátás csökkentésében itt sokkal erősebben tudták befolyásolni a vegyiüzemeket és a hőerőműveket, mint a környező országok.

Hollandiában a Közösség legintenzívebb mezőgazdasága ennek megfelelő szennyező hatást fejt ki, de a riadalom is ezzel arányos: a hollandok mintegy 70%-a vallja, hogy áldozna a magasabb életszínvonalból egy tisztább környezetre.

Dánia, részben a többi Skandináv-ország hatása alatt, szigorúbb szabványokat vezetett be a mosóporokra, vagy a forgalmazott üzemanyagokra, mint a Közösség előírásai.

A Közösségen belül is a legtöbbször ezek az országok indítottak harcot a környezeti kérdések nagyobb prioritása érdekében.

Ugyancsak markáns a különbség azok között az országok között, amelyek támogatják, illetve amelyek ellenzik a nukleáris ipar fejlesztését. Egy másik feszültségforrás, hogy az országok egy része szigorú minőségi szabályozást kíván a szennyezőkibocsátások ellenőrzésére és szankcionálására, mások ezt megakadályozzák.

Amióta megerősödött a Mediterrán blokk a Közösségen belül, kiéleződött egy másik szakadás azok között, akik egy törvényekkel alátámasztott, szabványokon alapuló környezetpolitikát szeretnének, illetve akik inkább több konkrét, de költséges akciót szorgalmaznak, amellyel segítik megoldani egyes tagállamok problémáit, így a talajerózió, az erdőtüzek, vagy a partok elszennyeződésének a kérdését.

A gépkocsi-emissziók kérdésében annyira kiéleződött a vita, hogy a tagállamok egy része ragaszkodott ahhoz, hogy az Európai Bíróság előtt bevádolja a holland kormányt, amiért az az európainál szigorúbb amerikai normákat alkalmazott egyoldalú lépésként. Ugyanakkor jellemző a megoldás is, és jól demonstrálja a közvélemény hatását: a Miniszterek Tanácsa ugyanis végül pontosan azt a normát fogadta el, amelyet korábban elutasított.

b) *Az egyes tagországokon belüli ellenzők*

A baloldali belső ellenzék az integráció megvalósulásában a monetarista piacorientáció túlzott erősödését látja, Európa thatcherizációjától, a hyperexpansionista kitörés kontinentális léptékűvé válásától tartanak. [3]

Ide sorolhatók a környezetvédő alternatív mozgalmak is, amelyek az általuk is kívánatosnak tartott

globális gondolkodást egyáltalán nem az egydimenziós, pénzügyi alapú globalizálódásban keresik, ellenkezőleg: az ilyen irányból érkező "globalizálódást" kifejezetten félrevezetőnek tartják. "A gépkocsik szennyezőanyag-kibocsátásának az összehangolása kizárólag a szabad kereskedelem elősegítését, és nem a szennyezés csökkentését szolgálja. Az 1992-re várható fellendülés miatt a forgalom volumenében valószínűsíthető növekedés teljesen kifogja egyenlíteni azt a szerény korlátozást, amit az elmúlt évben kötött egyezmény lehetővé tett." [3]

E nézetek hangoztatói felhasználják az a) pontban sorolt érveket, de nem azonosulnak vele, mert nem egyik vagy másik országcsoporthoz vagy tőkés csoport érdekében, hanem a "közös jövő" nevében kívánnak fellépni. Ebből a szemszögből tehát az Egyesült Európa nem előreivó, hanem a neoliberais elöretörést konzerváló, kiterjesztő folyamat, ami nem könnyíti, hanem nehezíti az emberi értékek és életfeltételek általános védelmét. (Nem mond ellent ennek az a tény, hogy az újabb születő dokumentumok nem mulasztják el, hogy az előírások alátámasztásánál *hivatkozzanak* a környezet szempontjaira. Az állandó hivatkozás azonban sok tekintetben politikai jellegű, és csak leplezi, hogy nem az általános, hanem a monetáris értékek állnak az intézkedések középpontjában.)

c) *Konfliktuspontok és támadások az Európai Közösségekben kívülről: a fejlett integrációk és fejlődő országok szemszöge*

Ide tartoznak a már említett és nagy gazdasági potenciállal rendelkező Egyesült Államok és Japán, valamint általában a Távol-keleti "NIC" – ujonnan iparosodott – országok, amelyek az Egyesült Európa tömbjében a versenytársat látják. De ugyancsak ide kell sorolni minden más, kevésbé fejlett országot, amelyek – Európában vagy azon kívül – nem részesei az integráció előnyeinek; ellenkezőleg, azt tapasztalják, hogy egy, a korábbinál erősebb gazdasági hatalommal állnak szemben: tehát úgy találják, hogy az integráció előnye részben az ő rovásukra, az ő kárukra következik be. Ide sorolható Kelet-Európa és így hazánk is. Ugyanakkor az érdekek korántsem ilyen tiszták. Így pl. a Nyugat-Európa és Görögország, Törökország közötti forgalom Közép-Európa számára előnyt és hátrányt is hozhat: de mindenképpen érinti és másképp pl. Magyarországot, Jugoszláviát, mint mondjuk Lengyelországot.

Irodalom

- [1] The state of the Environment in the European Community 1986 EC 1987
- [2] Environmental Policy in the European Community Office for official publications of the European Communities (4.th edition) Completed in March 1990
- [3] Robins, Nick: The New Rape of Europe? New Economics (9) 1989. tavasz
- [4] Opschor J. B. – Vos H. B. The economic tools of the protection of the environment OECD Paris 1989
- [5] A környezetvédelmi szabályozás reformjának lehetőségei az EGK akcióprogramjának tükrében Környezetgazdaságtani Intézet 1989 Összeállította Rákosi Judit
- [6] Négyesi – Rákosi: Magyarország és az EGK környezeti politikája Építésügyi Tájékoztatói Központ, 1990 nov.

Fleischer Tamás

GLÓBUSZ

Gazdasági Tanácsadó Iroda

1137 Budapest, Szent István krt. 4. IV/3.
☎ 111-9846, 1530-225; Fax: 112-5742

**Hitelre van szüksége?
Tőkeelhelyezést kíván magas profitra?
Legjobb feltétellel kíván hitelt felvenni?**

Forduljon hozzánk! Teljes ügyintézés:

Társaságunk vállal továbbá az ország egész területén:

- ingatlanértékelést, vagyonértékelést,
- apportértékelést, üzletértékelést,
- privatizációs terv készítését,
- privatizáció teljeskörű lebonyolítását,
- társaságalkitást cégbírósi eljárással.

• **Szakértés**

• **tanácsadás**

• **Információ**

Irodavezető: **Dr. Akác Béla**

TARTALOM

A kivitelező építőipar 1991. I. félévi tevékenysége	1
Az EGK környezetvédelmi követelményeihez való hosszú távú alkalmazkodás stratégiája	10
ÉPÍTŐIPARI ÁR	
Ötéves az ÁRKLUB	14
SZERVEZÉS	
Az önkormányzati rendszer működésének tapasztalatai	16
Tapasztalatok a német építésügyi információs rendszerről	26
GAZDÁLKODÁS	
A településgazdálkodás ökológiai összefüggései	28

A szedés ROSYTEXT Plus szövegszerkesztő felhasználásával a Szerkesztőségben készült, a levilágítás a Fényszedő Központ Kft.-ben történt.

ÉGSZI GYORS JELENTÉS

az
ÉGSZI
GAZDASÁGSZERVEZŐ
INTÉZET
kiadványa

Felelős szerkesztő:

Dr. Máté Jánosné

Szerkesztők:

Cs. Bánhalmi Andrea
Gáti Péter

Munkatársak:

Makádi Lászlóné
Tukarcs Jánosné

ISSN 0230 – 175X

Kiadja: az ÉGSZI Gazdaságszervező Intézet

Felelős kiadó: Losonci Zoltán főigazgató

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

1027 Budapest II., Csalogány u. 9. IV. em. 410.

Telefon: 201 1656

Megjelenik a Százszorszép Kiadó és Nyomda Kft. gondozásában

Ügyvezető igazgató:
Vas Ágota

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető

bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál,
a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési
és Lapellátási Irodánál; Budapest XIII.,
Lehel út 10/A. (Telefon: 112 8860; Postacím:
HELIR Budapest 1946)

közvetlenül, vagy postautalványon, valamint
átutalással a HELIR Postabank Rt.
219-98636 021-02799

penzforgalmi jelzőszámra.

Egyes példányok beszerezhetők
az ÉGSZI Nyomtatványértékesítési osztályán
(Budapest V., Arany János utca 9.)

Telefon: 111 7808, 111 4469, 132 1911
Postacím: Budapest, 112. Pf.: 167 1519)

Előfizetési díj egy évre 2160 Ft,
negyedévre 540 Ft, egyes szám ára 60 Ft
Megjelenik: havonta háromszor.

Engedélyszám: III/SZI/8/1981

Ívterjedelem: 5.0 (A/5) ív

ÉGSZI

JELENTÉS

31

1991. NOVEMBER
XXV. ÉVFOLYAM

A KIVITELEZŐ ÉPÍTŐIPAR ELSŐ FÉLÉVE
A TELEPÜLÉSGAZDÁLKODÁS ÖKOLÓGIAI
ÖSSZEFÜGGÉSEI